

ÇOCUK VE İLK GENÇLİK KİTAPLARI FORUMU

20-21 ARALIK 2019, İstanbul
Lazzeroni Hotel

Hep birlikte daha
iyisini üretmek için...
Çocuklarımız için...

FORUM SONUÇ RAPORU

<https://cocukkitaplariforumu2019.ktb.gov.tr/>

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI

İÇİNDEKİLER

Giriş	3
Forum Programı	4
Forum Çalışma Süreci ve Yönetimi	5
Katılımcı Listesi	6
Panel Değerlendirmesi	7
I. Oturum Değerlendirmesi	9
Sunum (Kwame Alexander)	14
II. Oturum Değerlendirmesi	15
Öneriler	19

GİRİŞ

Eleştirel okuma yapabilen, düşünen, sanat ve estetik zevki gelişmiş, duyarlı ve tutarlı birey yetiştirmenin temel aracı olarak çocuk ve ilk gençlik edebiyatının ve ortaya koyduğu ürünlerin, çağdaş gelişmeler ve gereksinimleri de göz önünde bulunduran bir yaklaşımla inceleme konusu yapılmasının gerekli olduğu mütalaa edilmektedir. Bu sayede çocuklarımızın zihinsel ve bedensel gelişimine uygun içerik üretimlerinin arttırılmasına da katkıda bulunulabileceği düşünülmektedir.

Bu çerçevede çocuklarımız ve gençlerimize yönelik kitapların, onların zihinsel, bedensel, duyuşsal ve bilişsel gelişimlerine katkıda bulunacak içerik özelliklerine ve fiziksel standartlara kavuşturulması ve bu konuda öğretmenler ve ebeveynlere rehberlik edilebilmesini sağlamak üzere Bakanlığımızca ilgili tüm tarafların katılımıyla bir Uluslararası Çocuk ve İlk Gençlik Kitapları Forumu düzenlenmesinin faydalı olacağı düşünülmüştür.

Öte yandan çocuklarımızın ve gençlerimizin sağlıklı bireyler olarak yetişmesine çocuk ve ilk gençlik edebiyatı ve yayıncılığı alanındaki faaliyetlerin doğrudan etki ettiği ortadadır. Bu nedenle bu alanlardaki sorunların tespiti ile sorunların çözümüne yönelik somut adımların kurgulanması ve hayata geçirilmesi ülkemizin geleceği açısından da büyük önem taşımaktadır.

Türkiye’de faaliyet gösteren çocuk ve ilk gençlik yayıncılarının kaliteli içerik üretiminin kıstasları konusunda daha fazla bilgi edinmesinin sağlanması, çocuk kitabı içeriği üretimine ve bu içeriklerin değerlendirilmesine ilişkin evrensel ve bilimsel kriterlerin tartışılması, çocuk ve ilk gençlik edebiyatı metinlerinin çocuklarımıza en üst düzeyde katkıda bulunabilecek şekilde öğretmenler ve ebeveynlerce nasıl kullanılabilceğine ilişkin ulusal ve uluslararası düzeydeki araştırma ve uygulamaların paylaşılması, bu alanda başarılı üretimlerin inceleneceği atölye çalışmalarının gerçekleştirilebilmesi ve çocuk yayıncılığı alanında faaliyet gösterenlere, öğretmenlere ve ailelere rehberlik edebilecek bir yol haritası metninin ortaya çıkarılması amaçlarıyla 20-21 Aralık 2019 tarihlerinde İstanbul’da *Uluslararası Çocuk ve İlk Gençlik Kitapları Forumu* düzenlenmiştir.

FORUM PROGRAMI

20 Aralık 2019 Cuma

10:00 Açılış Töreni ve Konuşmalar

10:30 Panel: Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Üzerine

PANEL KATILIMCILAR

Yalvaç Ural

Mustafa Ruhi Şirin

Fatih Erdoğan

Mevlana İdris Zengin

11:30 I. Oturum: Çocuk ve Gençlik Kitaplarının İçeriklerinin Zenginleştirilmesinin Yolları

Moderatör :

Dr. Melike Günyüz

Katılımcılar :

Prof. Dr. Mübeccel Gönen - Behiç Ak - Şafak Tavkul - Melih Tuğtağ - Ebru Akkaş Kuseyri - Adnan Saracoğlu - Selva İnce - Sevgül Sönmez - Olgun Gündüz - Mustafa Başbekleyen

13.00 Öğle Yemeği

14:15 Sn Bakan Yardımcısı Ahmet Misbah DEMİRCAN'ın Konuşmaları

14.30 I. Oturumun Devamı: Çocuk ve Gençlik Kitaplarının İçeriklerinin Zenginleştirilmesinin Yolları

16.30 Kahve Arası

16.45 Sunum: Çocuk ve Gençler İçin Yazmak

Katılımcı: Kwame Alexander

21 Aralık 2019 Cumartesi

10:00 **II. OTURUM:** Ailede ve Örgün Eğitimde Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Eserlerinden İstifade Etme Biçimleri

Moderatör

Prof. Dr Selçuk ŞİRİN

Katılımcılar

Prof. Dr Şehnaz Ceylan- Prof. Dr. Müdriye Yıldız Bıçakçı- Mine Soysal - Özlem Mumcuoğlu - Ahmet Aldemir - Sara Şahinkanat - Faris Kuseyri- Kevser Yılmaz- Ümit Yaşar Özkan

11:00 Kahve Arası

11:15 **II: OTURUM DEVAMI:** Ailede ve Örgün Eğitimde Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Eserlerinden İstifade Etme Biçimleri

13:30 Öğle Yemeği

14:30 Moderatörler Değerlendirme Toplantısı ve Sonuç Raporunun Yazımı

16:30 Sonuç Raporunun Okunması

17.00 Kapanış

FORUM ÇALIŞMA SÜRECİ VE YÖNETİMİ

Bakanlığımızca yayıncılık sektör temsilcileri, yayınevleri, Milli Eğitim Bakanlığı ve Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı temsilcileri ile çocuk ve ilk gençlik kitaplarında kaliteli içerik üretimine ilişkin toplantılar gerçekleştirilerek, bu toplantılarda farklı birimlerde bu alanda yapılan çalışmaları hem değerlendirmek hem de tüm paydaşların istifadesine sunabilmek için bir forum düzenlenmesi fikri oluşmuştur.

Bu doğrultuda özellikle yayıncılık sektörünün çocuk ve ilk gençlik kitaplarının içeriğinin kaliteli hale getirilmesi, nitelikli ürünler verilmesini sağlamak üzere gerçekleştirdikleri çalışmaları sunmalarını sağlamak, kamuda Milli Eğitim Bakanlığı ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından ülkemizde çocuk ve ilk gençlik yayınlarının çocuklarımızın ruhsal gelişime en üst düzeyde katkıda bulunabilecek şekilde öğretmenler ve ebeveynlerce nasıl kullanılabilceğine ilişkin ulusal ve uluslararası düzeydeki araştırma ve uygulamaları paylaşabilmeleri için bakanlığımız koordinasyonunda bir forum düzenlenmesi için hazırlık çalışmaları başlatılmıştır.

Çalışma süreci ve yönetiminde sektör temsilcileri, kamu yönetici ve uzmanları ile toplantılar, konu başlıklarının belirlenmesi, katılımcıların seçilmesi, katılımcıların oturum başlıkları doğrultusunda konuşma metinlerini sunmaları aşamaları takip edilerek yaklaşık 3 ay gibi bir sürede tüm hazırlıklar tamamlanmıştır.

Tüm paydaşlarla yapılan bu istişareler neticesinde forumun iki ana oturumda şekillendirilmesine karar verilmiştir. *Çocuk ve Gençlik Kitaplarının İçeriklerinin Zenginleştirilmesinin Yolları* ilk oturumun başlığı olarak belirlenmiştir. Bu başlık altında konuyu değerlendirmek üzere farklı alanlarda hizmet veren kişilerin fikirlerinden istifade edilmiştir. Kitap içeriğinin kaliteli hale getirilebilmesi için üniversitelerimizin ilgili bölümlerindeki hocalarımızın konuya bakış açıları; yayıncılık sektörünün bu alandaki çabaları ve araştırmaları; kamunun yürüttüğü projeler ve uygulamalar bir araya getirilerek alanında uzman katılımcılar ile oturum gerçekleştirilmiştir.

İkinci oturumda ise çocuklarımızın ve gençlerimizin sağlıklı bireyler olarak yetişmesinde büyük bir etkiye sahip olan çocuk ve ilk gençlik edebiyatı ürünlerinden faydalanma biçimlerinin tartışılacağı bir bölüm oluşturulmasına karar verilmiştir. Oturum başlığı *Ailede ve Örgün Eğitimde Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Eserlerinden İstifade Etme Biçimleri* olarak belirlenmiştir. Bu oturum için de yine yayıncılık sektörü temsilcileri, yazar, editör, akademisyen ve kamu temsilcilerinden oluşan bir katılımcı grubu seçilmiştir.

Çocuk edebiyatı alanına sadece yazarlık ve yayıncılık tecrübeleri açısından değil akademik yol göstericilik bakımından alana verdikleri büyük katkılarla duayen kabul edilen yazarlarımız için de özel bir bölüm oluşturularak çocuk ve ilk gençlik edebiyatının dün, bugün ve yarınını irdelemek, eserlerin çocuklar üzerindeki etkisi ve bunun eğitimde kullanımı hususlarını değerlendirmek amacıyla bir açılış paneli düzenlenmiştir.

Ülkemizdeki gelişmeleri paylaşmanın yanı sıra çocuk ve ilk gençlik kitaplarının içeriklerinin kaliteli hale getirilmesi vizyonunun ülkemiz dışında nasıl oluşturulduğunu anlayabilmek adına çocuk ve ilk gençlik alanında yazdığı eserleri ile sayısız ödül alan, ürettiği özgün içerikler sayesinde kitapları çok satanlar listesinden inmeyen Kwame Alexander da Bakanlığımızca davet edilerek kendisinden ülkesindeki yayıncılık faaliyetleri, çocuk ve gençlerin ilgi duyduğu içerikler, kendi yazma süreci gibi konularda bir sunum yapması talep edilmiştir.

Oturum başlıklarına göre sunulan metinler okunarak, katılımcıların oturumlardaki konuşmaları not edilerek, oturumlardaki sorunsallar üzerine bir Forum Sonuç Raporu

düzenlenmiş olup sorunlar, çözümler, öneri ve tüm paydaşların katkıları rapora geçirilmiştir.

KATILIMCI LİSTESİ

(Katılımcıların ayrıntılı özgeçmişleri web sitesinde yayınlanmıştır.)

Adnan Saracoğlu: Çocuk edebiyatı eleştirmeni.

Ahmet Aldemir: Daire Başkanı, Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü

Behiç Ak: Yazar

Ebru Akkaş Kuseyri: Yazar, editör

Faris Kuseyri: Öğretmen

Fatih Erdoğan: Yazar, yayıncı

Kevser Yılmaz: Araştırmacı

Kwame Alexander: Yazar, yayıncı

Melih Tuğtağ: Yazar, editör

Dr. Melike Günyüz: Akademisyen, yazar, yayıncı

Meryem Selva İnce: Akademisyen

Mevlâna İdris: Yazar, şair

Mine Soysal: Yazar, yayıncı

Mustafa Başbekleyen: Daire Başkanı, Milli Eğitim Bakanlığı

Mustafa Ruhi şirin: Yazar, yayıncı

Prof. Dr. Mübeccel Gönen: Akademisyen

Prof. Dr. Müdriye Yıldız Bıçakçı: Akademisyen

Dr. Olgun Gündüz: Daire Başkanı, Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

Uzm. Psk. Dan. Özlem Mumcuoğlu: Rehberlik ve Psikolojik Danışman, yazar

Sara şahinkanat: Yazar

Prof. Dr. Selçuk şirin: Akademisyen, yazar

Sevengül Sönmez: Araştırmacı, editör

şafak Tavkul: Yazar, illüstratör

Ümit Yaşar Özkan: Yazar, öğretmen

Yalvaç Ural: Yazar, yayıncı

PANEL

ÇOCUK VE İLK GENÇLİK EDEBİYATI ÜZERİNE

Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Üzerine gerçekleştirilen panelin konukları öncü çocuk edebiyatı yazarlarından Yalvaç Ural, Mustafa Ruhi Şirin, Fatih Erdoğan ve Mevlâna İdris Zengin'di.

Panel katılımcıları özetle şu görüşleri ifade etmişlerdir:

Türk çocuk edebiyatı tarihi henüz yazılmamıştır. Bu tarih çalışmasının yapılabilmesi için öncelikle dönemlerin, yazarların ve eserlerin incelenmesi gerekir. Türk çocuk edebiyatı, kültür ve medeniyet bağlamında Türkçe yazılan bir edebiyat olmasına karşın, kültürel temele dayalı ve kültürel devamlılığı olan bir edebiyat değildir. Türk çocuk edebiyatı yazar çevresi içinde 1980'lere kadar çocuk kitabı yazarların çoğu çocuğu koruma amacı güden ve ağırlıklı olarak biçimsel gerçekçiliğe uygun geleneksel çocuk anlayışını sürdüren çocuk kitabı yazarlarıdır.

Türkiye'de çocuk edebiyatı, edebiyat kâmusundan bağımsız gelişmiştir. Çocuk edebiyatı araştırmalarına dönem ve yazar ağırlıklı bir bakış açısı egemendir. Türk çocuk edebiyatı, henüz ekolleri ve kanonik eserleri olan bir edebiyata dönüşmemiştir. Türkiye'de çocuk edebiyatı türleri (şiir, hikâye, roman, masal, mektup, tiyatro, roman vd.) eğitici-öğretici metinler olarak araçsallaştırılmış, bu sebeple edebiyat ve sanat değeri bakımından gelişimini tamamlayamamıştır.

Üniversitelerde özellikle öğretmen yetiştiren kurumlarda Çocuk Edebiyatı dersi okutulmakla birlikte çocuk ve ilk gençlik edebiyatı, temel alan olarak kabul edilmemiş ve ana bilim ya da bilim dalı düzeyinde kurulamamıştır. Çocuk edebiyatı öğretimi hâlâ cılızdır. Akademik düzeyde yeterince ve nitelikli alan edebiyatı uzmanı yetiştirilememiş ve nitelikli kaynak eser hazırlanamamıştır.

Dünyadaki çocukla ilgili paradigma değişikliği ve çocuk hakları anlayışına göre özgün bir çocuk edebiyatı oluşturma çabasının 1990'lı yıllardan sonra uç verdiği söylenebilir.

Çocuk kitabı çizerliğinin meslek ve telif hakları sorunları çözülememiştir. Çocuk edebiyatında editörlük mesleğinin 1980 sonrası gündeme geldiği ve editörlük geleneğinin 2000'li yıllarda oluşmaya başladığı söylenebilir. 24 milyonu aşkın çocuk nüfusu olan Türkiye'de çocuklar için yayınlanan edebiyat dergilerinin hiçbiri uzun ömürlü olamamaktadır.

Çocuk edebiyatı inceleme ve araştırmaları eğitim bilimleri ağırlıklı yapılmaktadır. Sosyoloji, felsefe ve estetik alanlarında inceleme ve araştırmalar ise ancak son dönemde gündeme gelmiştir. Türk çocuk edebiyatının en cılız alanı, eleştiridir. Son yıllarda çeviri çocuk kitaplarıyla ilgili nitelikli çalışmaların yapıldığı gözlenmektedir.

Türk çocuk edebiyatı (ilk çocuk edebiyatı ürünleri dâhil) ağırlıklı olarak yerel bir edebiyattır fakat yine de eğitsel, sanatsal ve eleştirel gerçekçi yazar tutumunu benimsemiş yazarların kitapları öteki dillere çevrilmeye aday durumdadır.

Çocuk edebiyatı alanında verilen ödüllerin bu alan edebiyatının gelişmesine katkısı araştırılmadığı gibi çocuk edebiyatımız henüz uluslararası ödüllere de hazır değildir.

Türkçe ve edebiyat öğretiminde çocuk ve ilk gençlik edebiyatından sınırlı olarak yararlanılmaktadır. İki ayrı 100 Temel Eser genelgesi, öğrencilere okuma kültürü edindiremediği gibi Türkçe ve edebiyat öğretimine de olumlu katkı sağlayamamıştır.

Erken çocukluk döneminden başlayarak okul öncesi, çocuk ve ilk gençlik edebiyatından yararlanmaya öncelik veren Okuma Kültürü Programı hazırlanamamıştır. Türkiye, çocuk nüfusuna oranla dünyada en az çocuk kütüphanesi olan ülkelerden biridir. Kültür Bakanlığı'nın Çocuk ve Gençlik Kütüphanelerine nitelikli yayın temini için çocuk ve ilk gençlik edebiyatının ve yayınlarının ölçüt ve ilkelerine dayalı yönetmeliği/yönergesi hâlâ yoktur. Türkiye'de çocuk ve ilk gençlik çağında ortak okunan/okunması gereken kitaplar (temel kitaplar, klasikler ve kanonik metinler) konusunda görüş ayrılıkları vardır.

Uzun yıllardır alanda yazar, çizer, editör, çevirmen, yayımcı ve akademisyen olarak çalışan kişiler sayısız kez toplantı, forum, çalıştay, sempozyum, panel vb etkinliklerde bir araya gelmişlerdir. Bütün bu etkinliklerin hepsinde iki şey aynı anda gerçekleşmiştir: Birincisi hep aynı sorunların konuşuluyor olması, ikincisi ise her birinde birkaç yeni bakış açısı veya görüşün filiz vermesi. İlk zamanlarda konuşulan konular kitaplar kâğıtlarının kalitesi, renkli basılması, masalların devrinin geçtiği, nitelikli yazar olmadığı, kütüphanelerin yetersiz olması gibi konular iken süreç ilerledikçe yeni konular tartışma eksenine girmiştir: Okul öncesi çocuklar için kitap hazırlanması, kitapların ille de eğitici olmaması, çocuklara masal okumanın yararlı olduğu gibi. Daha sonra ise televizyonun kitap okumaya engel olduğu, çeviri kitapların çok fazla olduğu ve yerli yazarların yeteri kadar olmadığı, yayıncılığın bir sektör olamaması, herkesin kitap yazmaya çalışması, kitapların denetlenmesi gerektiği, çocukların cep telefonu kullanmaktan kitap okumaya vakit ayıramaması gibi konular konuşulmaya başlandı.

Çocuklara yönelik kitaplar konusunda bu alanı oluşturan tüm paydaşların (yazarlar, çizerler, yayımcılar, kütüphaneciler, öğretmenler, ilgili devlet kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları) seferberlik duygusu içinde hep birlikte bir hareket planı oluşturmalı ve harekete geçilmelidir.

I. OTURUM

ÇOCUK VE GENÇLİK KİTAPLARININ İÇERİKLERİNİN ZENGİNLEŞTİRİLMESİNİN YOLLARI

Dr. Melike Günyüz moderatörlüğünde alanında uzman yazar, yayıncı ve akademisyenler ile birlikte çocuk ve ilk gençlik kitaplarının içeriğinin zenginleştirilmesine yönelik yol ve yöntemler ile birlikte ülkemizde ve dünyada bu alandaki çalışmaları değerlendirmeye yönelik tartışmalar gerçekleştirildi.

Oturumun başlangıcında Melike Günyüz yaptığı sunum ile Türkiye’de çocuk ve gençlik yayıncılığının gelişiminde rol oynayan faktörleri ve yayıncılığın gelişimi rakamlarla ortaya koydu.

Çocuk yayıncılığının son yıllarda gösterdiği gelişim rakamlarla belirtildi:

Değişen müfredatla birlikte Türkçe dersinin merkeze yerleşmesi ve bu bağlı olarak çocukların okuma, anlama, dinleme ve görsel okuma kazanımlarını elde edebilmeleri için çocuk edebiyatı eserlerinin çok yoğun kullanılması; yayıncıların ve yazarların kitabı görünür kılmak için yoğun çaba harcamaları; toplumun nitelikli kitaba ihtiyaç duyması; çocuk kitabı yayıncılığında ihtisas sahibi yayınevlerinin ve yetişmiş editörlerin sayısının artması; uluslararası yayıncılarla daha yakın işbirliklerinin başlaması sektörde nitelikli eserlerin sayısının artmasını sağlamaktadır.

2008 yılında ilk baskısı yapılan 32.339 kitabın %8,75’i yani 2829 tanesi çocuk ve gençlik kitabı iken bu oran 2019 yılında yüzde %15’e yükselmiştir. 68.444 ilk baskısı yapılan yeni kitabın 10.338’i çocuk ve ilk gençlik kitabıdır. Geçen on yıl boyunca da yeni baskısı yapılan çocuk ve ilk gençlik kitaplarının içindeki çeviri kitapları yıllara göre %25 ile %35 arasında bir oranda seyretmiştir. 2019 yılında en çok İngilizceden kitap çevrilmiştir. Bunu sırasıyla Fransızca, İtalyanca, Almanca, İspanyolca, Farsça ve Arapça izlemektedir.

Çocuğun gelişiminde nitelikli kitabın önemine vurgu yapıldı:

Çocuklar kitaptan aldıkları keyifle hayata olumlu bir başlangıç yaparlar. Çocuk edebiyatının en önemli özelliği çocukların ilgi ve ruhsal ihtiyaçlarını karşılaması ve çocuklar kadar yetişkinler tarafından da beğenilmesidir. Edebiyat, dil ve sanatın birleşmesinden doğar ve insanlar deneyimlerini dil ve edebiyat yoluyla birbirlerine aktarırlar. Çocukların daha iyi öğrenmeleri onlara kitap okumakla gerçekleştiğinden, çocuklara nitelikli kitap okuma ve anlatma onların deneyimlerini genişletmekte, sözcük bilgilerini arttırmakta ve zengin dil deneyimi sağlamaktadır.

Çocuklara öğretilen birçok bilgi maddi gerçeklerle; edebiyat ise duygular ve hayatın niteliği ile ilgilidir. Kitaplar zaman ve mekân fark etmeksizin diğer insanların yaşantılarına yönelik bilgiler verir. Dolayısıyla çeşitli etkilere açık olan kısa çocukluk dönemi kötü eserlerle geçiştirilmemelidir.

Kitaplar okuyucu için önemli bir bilgi kaynağıdır. Hayal gücü, kendini tanıma, görme-ışıtme yoluyla zihinsel gelişimi artırır. Çocuklar ne kadar küçük yaşta yazıyla okuyan ve yazan olarak tanışırsa akademik ve ekonomik hayatta da o kadar başarılı olurlar. Dolayısıyla çocuk ve gençlik kitaplarının içeriklerinin zenginleştirilmesi bebeklikten itibaren önem arz etmektedir.

Çocuk kitaplarının anadili öğretiminin ve gelişimin en önemli aracı olduğu vurgulandı:

Her bir yazarın, yazdığı metinle büyük Türkçe kanonuna eser kattığının farkında olması gerekmektedir. Zengin bir içerik oluşturmanın yollarından birisi de klasik metaforların çağdaş yazarlar tarafından yeniden işlenmesidir. Çocuk edebiyatı metinlerinin birer sanat eseri olarak, dil felsefesi, yerli yazımda türler, metinler arasılık, modern anlatı, post modern anlatı, çoklu medya okuryazarlığı, okuma kültürü becerisi, dil ve ideoloji gibi edebiyat kavramları açısından incelemeye tabi tutularak anlam zenginliklerinin ortaya çıkarılması gerekmektedir.

Çocuk edebiyatı sadece çocuğu ilgilendiren bir alan olmanın ötesinde yetişkinlerin de çocuklarıyla kurduğu ilk entelektüel ilişkide önemli bir rehberdir.

Çocuk kitaplarındaki yerellik ve evrensellik durumu değerlendirildi:

Çocuklar için kitap üreten yazar, çizer ve yayıncıların karşılaştıkları çok önemli bir açmazdır evrensellik konusu. Uzun yıllardır çeşitli ortamlarda bu konu tartışılmış, çözümler aranmıştır. Bir taraf dünyaya açılma çabası içinde evrenselliği savunurken, diğer taraf milli ve yerel olmanın önemini savunmaktaydı. Yerellik, coğrafya, gelenekler ve tarihle doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle ülkemizde yerel olma kaygısı taşıyanlar tarihî karakterlere, olaylara ve geleneklere dayalı işlere imza attılar. Evrensel olma çabasındakiler ise milli kimliği olmayan karakterlerle ürettiler eserlerini. Öyle ki karakterlerin isimleri bile herhangi bir millete ait olmayan, hatta zaman zaman yeryüzünde var olmayan isimlerdi. Ne kadar başarılı olunduğu ise tartışılacak bir husustur. Satış bir başarı ölçüsü mü? O da tartışılabilir. Ancak kalıcılık, üretimin etki alanı ve hatırlanabilir olma süresi çok daha önemli.

Bizler tarihî veya yerel bir hikâyeyi anlatırken olayın kendisini başrolde oturtma eğilimindeyiz. Örneğin, İstanbul'un fethiyle ilgili bir şey yaparsak başrolde fethin kendisi oluyor. Oysa Batı olayı veya mekânı arka planda tutup ön tarafta bize bir insan hikâyesi anlatıyor. Karakterler yerel, olaylar yerel ama anlatılan öyküler evrensel. Özetleyecek olursak, içerik ne olursa olsun yeter ki insan hikâyesi olsun.

Tek tip yayıncılığın yanlışlığına vurgu yapıldı:

Mono kültür yani tek tip doğaya uygun değildir. Çeşitlilik ne kadar çoksa verim/bereket o kadar boldur. Çocuk edebiyatımızda farklı/sorunlu temaları konu edinmesi doğamıza değil ama eğitimimize, politikamıza aykırıdır. Yayıncılar, öğretmenler kimseyi rahatsız etmeyecek kitapları tercih ediyorlar. Sağlam bir dil ve edebiyat üzerinden işlenemeyecek bir tema yoktur. Hayata dair her şey edebiyata dahildir ve çocuklar da bu hayatın içindedir. Çocuklara ulaşan metinlerde cinsiyetçi, ötekileştiren, kedinden olmayana farklı yaklaşan bir söylemin yer almaması gerekiyor. Irkçılık, dinsel veya mezhepsel nefret söylemleri içeren metinler okur karşısına çıkmamalıdır.

Kitapların içeriklerinin çeşitlenmesi ve olgunlaşması meselesi gündeme getirildi:

Kurgu dışı çalışmaların hâlâ oldukça sınırlı ve yeterli kaliteden yoksun olduğunu, tarihin, felsefenin, matematiğin, fiziğin, astronominin neredeyse marjinal dallar olmaya devam etmesi, özdeşleşmemesi buradan çocuk edebiyatına ekmek çıkmamasıyla sonuçlandığı ifade edilerek, "Tarih içinde kalıp örneklendirsek; özetlenmiş, resimli, grafikli, şemalı kitaplar yetişkinler için bile sınırlıyken, disiplinin içinden bir de çocuklara uygun danışmanlık ve yazarlıkla kitapların yayınlanması imkânsız hale geliyor. Hızla yaygınlaşan,

çocuklar için felsefe ve matematik çalışmalarının genel geçer modanın ötesine sarkıp dönüştürücü bir literatüre dönüşmesi” dileği belirtildi.

Son yıllarda büyük bir ivme kazanan ve yaygınlaşan masal anlatıcılığına rağmen, yaşa uygun uyarlanmış nitelikli masal kitaplarının yeterli sayıda olmaması da gene toplumsal birimlerin işbirliğindeki yetersizlikten kaynaklanıyor. Temsil etme ve güçlenmede sorunlar olunca da alanı hiç bilmeyen birilerinin sosyal medyanın nimetlerinden de faydalanıp masalları ve masalcıları hedef tahtasına oturtması kolay oluyor.

Yaşam öyküsü yazımı ve uyarlamalarında da küçük kıpırdanışların varlığı dile getirildi:

Bazen özgün telif kitaplar ortaya çıksa da omurgayı hâlâ çeviri eserler kitaplar oluşturuyor. Yayınevleri Farabi, Uluğ Bey, İbni Sina, Razi gibi büyük isimlerin yaşam öyküsüyle harmanlanmış kitapları yayımlamaya başladı. Farklı yazarların, farklı anlatım biçimlerinin devreye girmesiyle umut veren örnek çalışmalar bunlar. Vurgulamak gerekirse, iyi bir editöryal kadro, çocuk edebiyatına yabancı olmayan danışman kadro, çeşitli yazarlar ve devam ettirilebilir kalıplar. Buradan yürümek hem kolay hem eğlenceli, yeter ki yol açılsın. Hiçbir şiir, düzyazıya çevrilmezken, neredeyse yüz elli yıllık güçlü bir geleneği olan kafiye merkezli, şiirsel resimli kitapların (rhyme) çoğu düzyazıya çevriliyor ve maalesef metnin tüm özgünlüğü yok ediliyor.

Ses merkezli, ritim merkezli şiirsel ve oldukça oyunbaz kitaplar çocuk zihniyle birebir uyumluyken bu özelliklerini kaybetmiş metin çocuğa çok çok koşarak yetişebilir. Ezberleyemeyeceği (ezber her zaman kötü değildir) tekrarlayamayacağı hatta yeniden üretemeyeceği düz yazı metni yalnızca okur ve dinler. Ötekisiyle neredeyse mucizeler yaratır. Ülkemizde şairden, şiirden yana yoksunluk hissetmiyoruz. Peki bu tip metinlerin çevirisinde onların bu Allah vergisi yeteneklerinden faydalansak, çocuğa alabildiğine zengin metinler ulaşmaz mı, çocuklar ses ve şiir terbiyesine, ritim duygusuna epey erken yaşta sahip olmaz mı?

İllüstrasyonda uzmanlık bir başka sorun alanımız. Çizer sayımız gün geçtikçe artıyor, kendine has dil kuranlar da hatırı sayılır oranda. Ama illüstrasyonun sonsuzca alt dalı var. Kurgu metinlere sevimli çizimler yapanın bilimsel bir metindeki çizim keskinliğine ayak uydurması kolay değil.

Akademik çalışmaların yetersizliği gündeme getirildi:

Çocuk edebiyatı 1970'lere kadar kolay ve pek önemsenmeyen bir alan olarak görülmüş ve akademik olarak üzerinde fazla durulmamıştır. Çocuk edebiyatı ulusal ve uluslararası kültürlerin ve çocukluğa ilişkin algıların paylaşımına aracılık etmektedir. Bu yönleri ile çocuk edebiyatı, alan uzmanları için gerek edebiyat gerek çocukluk gerekse daha genel anlamda kültür açısından önemli bir ilgi alanı haline gelmiştir.

Çocuk edebiyatı ve akademi arasında çocuk okurun alımlanmasına kapalı bir ilişkileneleme hâli söz konusudur. Hâlbuki bir metni akademik olarak tartışmaya açmak metni eleştiriye açmaktır ki eleştiri bir metnin içeriğinin geliştirilmesinde ve anlamının çoğullaşmasında önemli bir işleve sahiptir.

Alan çalışmaları içinde çocuk edebiyatı tarihinin öncelikli bir konu haline getirilmesi gerekmektedir.

Yayıncılığın niteliğinin artırılmasında yayıncılık bakış açısının önemine ve editörlere yatırım yapılması gereğine vurgu yapıldı:

Çocuk edebiyatı yayıncılığı gittikçe daha çok gelişen ve kurumsallaşan bir yapıdır. Çeviri edebiyatın yanı sıra özgün ve yerli içerik üretmek, Türkçeyi doğru ve iyi kullanmak, biçim olarak da Avrupa standartlarını yakalamak tartışılmalı temel meselelerdir. Bu nedenle çocuk okuma alışkanlığı kazandırmak kaygısıyla birlikte okuduğunu anlama ve dili iyi öğrenme kazanımları üzerinden şekillenen çocuk edebiyatı metinlerinin yayıncılığı daha çok ana metnin biçim ve içeriğine yönelik olarak gelişmiştir. Oysa çocuk okur söz konusu olduğunda eleştirel düşünmenin gelişmesini sağlayabilecek içeriklerden biri -özellikle klasik metinleri- yayıncılık tarihi ve yayım serüveniyle birlikte ilişkilendirerek hazırlamak olabilir. Nitekim bu alanda bugün karşılaştığımız en önemli sorun belli bir kanon olmaması ve güncel bir çocuk edebiyatı tarihi kitabının henüz yazılmamış olmasıdır. Bir metni üzerine yazılan metinlerle birlikte yayımlamak, (önsöz, tanıtım yazıları, metne ilişkin fotoğraflar, uyarılma örnekleri, yazarıyla söyleşi notu gibi) çocuk okurun metni eleştirel ve analitik alımlayışını geliştirebilir. Bu doğrultuda çocuk okurların yaş aralıkları gözetilerek hazırlanabilecek yeni bir eleştirel yayım yöntemi çocuk okurun sadece anlatı üzerine değil, okuduğu metnin kendisi üzerine de düşünmesine imkân tanıyabilir. Böylece eleştirel yayım yöntemiyle üniversite öncesi tanışacak çocuk okurun yalnızca edebi metinle değil akademik yazınla kurduğu mesafeli ilişki de dönüşebilir.

Çocuk ve gençlik kitaplarının içeriklerinin zenginleştirilmesinin en önemli yolu, bu kitapları hazırlayanların donanımlı kişiler olmasıdır. Çocuklar ve gençler için yazılan bir metnin edebiyat eseri olup olmadığı, çocuğa, gence uygunluğu, yazarın dili, üslubu ve kurgusal becerilerinin belirli bir yetkinlikte, başka deyişle metnin yayımlanmaya değer olup olmadığını belirleyen editördür. Çocuk kitapları editörleri, çok yönlü bakış açısına, farklı disiplinlere dair bilgilere ve en önemlisi estetik beğeniye sahip olmalıdır.

Ülkemizde editörlük kurumsallaşmadığı ve bu alanda eğitimler verilmediği için, özel olarak çocuk ve gençlik kitapları editörlüğü de tanımlanmamış, çocuk ve gençlik kitapları editörlerinin bilmesi gerekenler (okur kitlesine uygunluk, metnin yazımı, resimleme vb) de belirlenmemiştir.

Okuma kültürünün gelişmesi ve sürdürülmesinin en önemli basamağı olan çocuk ve gençlik kitaplarının konularında uzman kişiler tarafından hazırlanabilmesi için üniversitelerin edebiyat ve çocuk gelişimi bölümlerinde “çocuk ve gençlik edebiyatı” “çocuk ve gençlik kitapları” derslerinin verilmesi gerekmektedir.

Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından hayata geçirilen Çocuk Dostu Kitaplar / Nitelikli Çocuk Kitapları Projesi hakkında bilgi verildi:

Projeye ilişkin Olgun Gündüz şu bilgilendirmede bulundu:

AÇSHB tarafından ailelere ve 0-6 yaş çocuklara rehberlik etmek amacıyla çocuklara yönelik basılı eserlerin içerik yönünden incelenmesi konusunda çalışma yürütülmektedir. Yapılan çalışma ile ailelerin çocuklarının yaş grubuna uygun içerikli kitaplara ulaşabilmesi hedeflenmektedir. Uygun içerikli olduğu belirlenen kitaplar Bakanlığın resmî web sitesinde yayınlanmaktadır. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/chgm/sayfalar/cocuk-dostu-kitap-listesi/>

Bakanlık oluşturduğu akademik danışmanlarla çocuklarda okuma kültürü oluşturacak, bebeklik döneminden itibaren gelişimsel özellikleri destekleyecek resimli kitapları aşağıdaki kriterler çerçevesinde incelemektedir:

Okul öncesi dönem, bebeklik ve erken çocukluk dönemi olarak iki kategoride incelenebilir. Bu döneme ilişkin hazırlanan kitaplar incelendiğinde, genel olarak kitap kapağında ya da içeriğinde kitabın hangi yaş grubuna hitap ettiği belirtilmemektedir. Eğitimciler, bakıcılar

ve ebeveynler okul öncesi döneme ilişkin çocukların yaşına uygun kitap seçimi konusunda rehberliğe ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle kitap kapağında kitabın içeriğine göre hangi yaş grubuna uygun olduğunun belirtilmesi faydalı olacaktır.

Resimli kitapların, okul öncesi dönemde çocukların dil gelişimine, iletişim becerilerine, estetik gelişimine ve sonraki süreçte okuryazarlığa katkısının oldukça yüksek olduğu birçok çalışmada vurgulanmıştır. Bu nedenle çocuk kitaplarının öncelikle çocuklara kitapları ve okumayı sevdirmeyi amaçlaması, kapağından çizimlerine, yazım kurallarından kâğıt kalitesine kadar büyük bir titizlikle hazırlanması önem taşımaktadır.

1. Evrensel ahlak kurallarına ve milli-manevi değerlere aykırı olmamalı,
2. İrkçılığı teşvik eden, düşmanca anlatımlar ve görseller içermemeli,
3. Kurgusunda şiddet bulunmamalı ve şiddet bir çözüm yolu olarak sunulmamalı,
4. Müstehcenlik ve cinsel istismar içermemeli,
5. Hırsızlık, yalan söyleme, kötü söz söyleme gibi kötü davranış modellerini ödüllendirmemeli ve özendirilmemelidir.

Aynı zamanda çeviri kitaplarda yer alan ve kültürümüzle bağdaşmayan ifadeler hususunda da hassasiyet gösterilmesi çocukların sağlıklı gelişimleri noktasında önem arz etmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen Çocuk İçerikleri Platformu hakkında bilgi verildi:

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı adına toplantıya katılan Mustafa Başbekleyen şu bilgileri paylaştı:

Çocuk İçerikleri Platformu, Türkiye’de çocuk ve ilk gençlik edebiyatında mevcut eserlere erişimin sağlanması, eser seçimlerinin bilinçli yapılabilmesi ve bu alandaki nitelikli eserlerin artırılması amacıyla tasarlanmış bir projedir. *Kitap Sarrafı* adıyla başlayan bu proje, süreç içerisinde çalışmanın platforma dönüştürülmesi kararından sonra *Çocuk İçerikleri Platformu* adını almıştır. Bu proje, Millî Eğitim Bakanlığı ve Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı uhdesinde 2019 yılının Ocak ayından itibaren sürdürülmektedir.

Bu projeye çocuklar ve gençlere kitap okuma alışkanlığı kazandırarak onların okuma, anlama, konuşma ve yazma becerilerini geliştirmek; ebeveyn ve öğretmenlerde çocuk ve gençlik edebiyatı konusunda farkındalık oluşturmak, çocuklara kitap okuma ve seçme konusunda rehberlik etmek, çocuk ve gençlik edebiyatı yayıncılığında yazar ve yayıncı kuruluşların öğrencilerin eğitim süreçlerinde inisiyatif almalarını sağlamak ve eş zamanlı olarak 2019-2020 eğitim öğretim yılında okul kütüphanelerini oluşturmak amaçlanmaktadır.

Çocuk İçerikleri Platformu kapsamında, çocuk ve ilk gençlik edebiyatına ait kitaplar belli kriterler doğrultusunda incelenmiştir. Platforma süreç içerisinde çocuklara yönelik mobil uygulamalar, filmler, mobil oyunlar, ülkemizdeki çocuklar ve gençlerin sıklıkla izlediği yarışmalar ve dizilerin de dâhil edilmesi planlanmaktadır.

Yapılan araştırmalar neticesinde Türkiye’de çocuk ve ilk gençlik edebiyatı alanında yaklaşık 80 000 kitabın olduğu, yayıncıların internet siteleri ve kitap kataloglarından tespit edilmiştir. Yayıncılardan proje kapsamında değerlendirilmek ve uygun bulunduğu takdirde okullara gönderilmek üzere kataloglarındaki en iyi kitapların %10’u (her bir kitap için 4

nüsha olmak üzere) istenmiştir. Her bir kitap İstanbul proje yönetimine yayınevleri tarafından dört nüsha olarak verilmiştir.

Proje kapsamında yapılacak incelemeler için kriterlerin oluşturulması amacıyla İstanbul'da bir dizi çalıştay yapılmış, bu çalıştaylar sonucunda yedi ana başlık altında kriterler oluşturulmuştur. Kriterler oluşturulmadan önce "www.commonsemmedia.org", ... gibi sitelerin içerikleri referans alınarak uzmanlar tarafından incelenmiştir. Oluşturulan kriterler üzerinde yapılan sadeleştirme çalışmasıyla her başlık için ayrı ayrı olmak üzere sayı toplamda 338'e düşürülmüştür. Öğretmen, yazar, yayıncı, editör ve musahhihlerden oluşan komisyonlara bu kriterlerle ilgili eğitimler verilmiştir. Kitap değerlendirmelerinde kullanılmak üzere inceleme formu geliştirilmiştir. Bu formlarda yedi ana başlıkla ilgili değerlendirme ve yapılan değerlendirmeleri sonuca bağlamak için "okutulmalı çünkü, kesinlikle okutulmalı çünkü, kesinlikle okutulmamalı çünkü ve çocuklara bir katkısı yoktur çünkü." bölümleri bulunmaktadır.

Öğrenci, öğretmen ve velilere kitap seçimi ile ilgili bilgilendirme yapılması ve değerlendirmeye yönelik çalışmaların paylaşılması amacıyla Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü tarafından bir web platformu (<http://cip.eba.gov.tr>) ve bu platformun mobil uygulama versiyonu oluşturulmuştur. Eylül ayı itibarıyla her sınıf düzeyinde beşer kitabın web sayfasına örnek veri girişi yapılmıştır. Veri girişleri ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

Çocuk İçerikleri Platformu Projesi ile İYEP kapsamındaki 100 okula gönderilmek üzere değerlendirmesi yapılan ve uygun bulunan 1000 kitap için gerekli çalışmalar tamamlanmış olup ilerleyen süreçte aynı çalışmanın mobil uygulamalar, mobil çocuk oyunlar, çocuklar ve gençler için hazırlanan filmler, diziler, yarışmalar vb. için de yapılması planlanmaktadır.

SUNUM

Bakanlığımızca Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatında nitelikli içerik üretimine ilişkin ülkemiz dışındaki uygulamaları da değerlendirebilmek için çocuk kitabı yazarı Kwame Alexander davet edilmiş ve yazar aynı zamanda yayıncı kimliği ile de katılımcılara İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nde çocuk ve ilk gençlik edebiyatının hangi temalar üzerinde şekillendiği ve nitelikli üretim üzerine nasıl çalışmalar yapıldığına ilişkin bir sunum gerçekleştirdi.

Çocuk Yayıncılığında tema olarak belirlenen bazı konuların yayıncılar tarafından ilgi çekmeyeceği düşünülerek yayımlamaya imtina edildiği ancak süreç içerisinde bu temalarda yayınlanan kitapların tekrar tekrar baskı yaptığının gözlemlendiği yazar tarafından ifade edilmiştir. Bu nedenle içeriğe yönelik sınırlandırmaların yazarı ve okuru kısıtlayacağı unutulmamalıdır.

İngiltere ve Amerika da çok kültürlülük temasının yazarlar tarafından özellikle tercih edildiğini vurgulayan yazar, Amerika'daki kütüphanelerde satın alınacak kitaplar konusunda komisyonların oluşturulduğu ve bu komisyonlarda kitapların içerik ve şekil yönünden incelendiği belirtti.

II. OTURUM

AİLEDE VE ÖRGÜN EĞİTİMDE ÇOCUK VE İLK GENÇLİK EDEBİYATI ESERLERİNDEN İSTİFADE ETME BİÇİMLERİ

II Oturumda Prof. Dr. Selçuk Şirin moderatörlüğünde alanındaki yayıncı, yazar ve akademisyenlerin katılımı ile çocuk ve ilk gençlik edebiyatı eserlerinden ailelerin ve öğretmenlerin istifade etme yol ve yöntemleri konuşuldu.

Çocuğun zihinsel, bilişsel ve akademik gelişiminde kitabın önemi anlatıldı:

Bilindiği gibi çocuğa sunulan çevresel uyarıcılar çocuğun gelişiminde ve beyin gelişiminde büyük önem taşımaktadır. Erikson, insanların kendi potansiyellerini gerçekleştirebilmeleri ve kendilerini yetkin hissedebilmeleri için doğumdan yetişkinliğe kadar tecrübe etmek yani deneyim kazandırmak zorunda oldukları sekiz dönem olduğunu belirtmiştir (Bolatbaş ve Bıçakçı, 2015). Piaget, bilişsel gelişimde bireysel farklılıkların temelinde olgunlaşma ve çevresel uyarıcıların yattığını vurgulamıştır (Bee ve Boyd, 2009). Freud ise hastalarından yola çıkarak bireylerin ilk yıllarındaki deneyimlerinin önemine dikkati çekmiştir (Santrock, 2015). Bronfenbrenner'in ekolojik kuramında da gelişimin, birkaç çevresel sistemin etkisini yansıttığı vurgulanmakta ve çevresel sistemler arasındaki bağlantılara dikkat çekilmektedir. Yani çevrenin ve çevreyle ilişkisi olan her tabakanın çocuğun gelişiminde önemli bir etkisi vardır (Bolatbaş ve Bıçakçı, 2015). Kısaca gelişim kuramları da ele alındığında da ilk yaşam deneyimlerinin yani çevresel uyarıcıların, öncelikle anne-çocuk etkileşimleriyle başladığı ve etkileşimlerin gelecekte oluşabilecek gelişim sorunlarını önlediği ya da azalttığı görülmektedir (Gander ve Gardiner, 2004; Bolatbaş ve Bıçakçı, 2015).

Bu etkileşimin temelinde de özellikle çocukların severek gerçekleştirdikleri bir etkinlik olarak kitap okumanın yeri tartışılmaz olduğu bilinmektedir. Yıldız Bıçakçı, Er ve Aral (2017) tarafından yapılan araştırmada annelerin etkileşimli kitap okuma sürecini "Çocuğumla vakit geçirmeye başladığımızı ve iletişimimizin güçlendiğini hissediyorum." "Çocuğumun hoşlandığı şeyleri öğrendim ve paylaşımlarımız arttı. Galiba çocuğumu daha fazla tanımaya başladım" ifadeleriyle örneklendirmesi çocuk kitaplarının aile iletişimine olumlu yansımaları açıkça ortaya koyduğu söylenebilir. Çocuk kitapları, çocukların öğrenmelerini sağlarken çocuğun duygusal ihtiyaçlarını karşılaması ve okurken çocukları eğlendirmesi açısından oldukça önemlidir (Turla 2014). Nitelikli çocuk kitapları okurken eğlendirmekte, çocuklara unutamayacağı karakterler ve insan ilişkileri hakkında fikir sunmaktadır (Lynch Brown ve ark. 2014). Çocuk kitapları, insan ilişkileri hakkında fikir sunmanın yanı sıra yakın çevresinde yer alan kişilerle olan ilişkisini etkileyebilmektedir. Yıldız Bıçakçı, Er ve Aral (2017) tarafından yapılan araştırmada etkileşimli kitap okuma sürecinin anne ve çocuklar arasında olan mesafeleri ortadan kaldırdığı ve çocuklarıyla olan iletişimlerinin güçlendiği anneler tarafından ifade edilmiştir.

Çocuk kitaplarının çocukları destekleyici bir uyaran olarak okul ortamında da unutulması oldukça değerli bir eğitimsel yaklaşımdır. Literatür ve çocuk kitapları ile incelenen çalışmalar incelendiğinde nitelikli çocuk kitaplarının çocukların gelişimlerini üzerinde olumlu etkiler yarattığı görülmektedir. Yapılan çalışmalarda çocuk kitaplarının çocukların dil gelişimini olumlu yönde desteklediği belirlenmiştir (Snow, 1983; Bus, Ijzendoorn ve Pellegrini, 1995; Aram ve Levin, 2002; Isbell, Sobol, Lindauer ve Lowrance, 2004; Boğa Zengin 2010; Akoğlu, Ergül ve Duman 2014; Er, Yıldız Bıçakçı ve Aral 2013; Yıldız Bıçakçı, Er ve Aral 2017; Yıldız Bıçakçı, Er ve Aral 2018). Ayrıca çocuk kitapları, çocukların anlamlandırmakta zorlandığı kavramları anlamlandırmada çocuklara kolaylık sağlayabilmektedir. Özellikle de çocuğun sosyal duygusal gelişiminde etkili olabilecek kavramlarda daha etkili olabileceği görülmektedir. Demir, Yıldız Bıçakçı, Bostan ve Güneş

(2019) yaptıkları çalışmada çocuk kitaplarının çocukların başarı, başarısızlık, mutluluk ve başkalarını anlama kavramına bakış açılarına değiştirebileceği belirlenmiştir. Bu nedenle çocuğun sosyal duygusal gelişiminde çocuk kitaplarından, ancak nitelikli çocuk kitaplarından hem ev hem de okul ortamında yararlanılması önemli yer tutmaktadır. Yapılan çalışmalarda çocukların prososyal becerilerin desteklenmesinde resimli çocuk kitapları etkili olduğu bulunmuştur (Uzmen 2001; Halat 2017).

Kısaca ailelerin ev ortamında ve eğitimcilerin okul ortamında çocuk kitaplarını buldurması ve çocuğa oyuncağın yanı sıra kitapları da bir oyun ve eğitim materyali olarak kullanması çocuklarda kitap sevgisini oluşturarak çocukların gelişimi ve eğitiminde daha hızlı yol alınabilir. Bu düşünce ile çocuk kitaplarına olan ilgi farklı yollarla arttırılabilir. Bu amaçla çocuk kütüphaneleri bu yollardan birisi olarak değerlendirilebilir. Çocuk kütüphaneleri çocuklarda kitaplara karşı olumlu tutum geliştirmesi ve nitelikli zaman geçirebileceği ortam sunması açısından değerlendirilmesi ve düzenlenmesi toplumun gelişimi ve değişimi açısından oldukça önemlidir.

Oturumda konu edebiyat bağlamında değerlendirildi:

Güncel yayıncılık verilerine göre 2018 yılında kişi başına düşen edebiyat kitabı sayısı sadece 1,6'dır. Edebiyat okumayan yetişkinlerin, öğrencilerine, çocuklarına edebiyat okuma hevesi yaratma olanağından söz etmek zor. Okuduğundan haz duyma deneyimi gelişmemiş, eksik kalmış yetişkinler, çocukların severek okuduğundan da kuşku duyar ve denetlemek ister.

Hangi yaşlar için olursa olsun edebiyatın biricik tanımı, metnin yaratıcı niteliği ve sahip olduğu dil estetiğidir. Yaştan yaşa değişmesi gereken, kitabın edebî yetkinliği değil, yaş gruplarına göre eğilip bükülebilen anlatım, sözlük, tema vb nitelikleridir. Çocuk ve gençlik edebiyatı, çocukların da okuyabildiği kitaplar anlamına gelmelidir; tüm edebiyat kitapları gibi bu grup da aslında her yaştan okur içindir. Genel kanının tersine, çocuğun okuduğu her kitabın "öğrenme" amaçlı olması beklenemez. Edebiyat kitaplarının katmanlı işlevinin ve anlamının bilinmemesi ve didaktik, mesaj veren kitaplarla aynı kefeye konması, çocuğun okuma keyfini henüz körpecek bir fidanken kırar.

En değerli kültür varlığımız olan anadilimizi kuşaktan kuşağa taşıyan araçların başında edebiyat gelir. Her çocuğun, anadilinin yapısı, kuralları kadar inceliklerini, zenginliğini, olanaklarını öğrenmesinde ve içselleştirmesinde edebiyat en değerli rehber, sürekli gelişen canlı bir kaynaktır. Her çocuğa kendi anadilinde bu ayrıcalığı yaşama hakkı tanınmalıdır. Çocuklara, aile içinde de okulda da kısıtlayıcı, kontrolcü davranılıyor; bireysel hak ve özgürlüklerini öğrenmelerine ve yaşamalarına ne tahammül ne sabır gösteriliyor. Ergenlikle birlikte sevginin yerini hızla alıveren "çaresizlik", sınırlı iletişim olanaklarını da yok ediyor. Bu durum, özellikle gençlerin edebiyat okuma deneyimlerini olumsuz etkiliyor.

Ahlaki kabuller ve beklentiler, yeni kuşakların farklılaşmasına, değişimine izin vermiyor. Kendisi gibi yaşamayan, düşünmeyen, davranmayan insanları ötekileştirerek, ayrımcılığı, nefreti ve eşitsizliği besliyor, tek tipleşmeyi dayatıyor. Yaşamın her ânına anlam katabilen edebiyat ise, empatiyi güçlendiren birleştirici etkisiyle bunun tam tersini mümkün kılabilir.

Eserlerden istifade etme yöntemleri konusunda oturumda üç başlık üzerinde duruldu: Birincisi, yaygın nüfusun "kitaplarla çok erken (bebek) yaşlarda ve sıklıkla karşılaşmasının önemi" konusu. Etkileşimli/diyaloglu okuma tekniklerinin önemi, kitaplar üzerinden çocuklarla felsefe, bebeklikten itibaren kitap sevdirmenin püf noktaları gibi bilgilerin yaygınlaştırılması için öneriler çok önemlidir. İkincisi, var olan nitelikli kitapların daha fazla çocuğa ve aileye ulaşmasını kolaylaştırmak ile ilgili önerileri barındırmaktadır. Örneğin, "nitelikli" çocuk kütüphaneleri ve "nitelikli" personelinin önemi. Üçüncüsü,

göreceli olarak zararlı kitap tanımına halktan gelen tepkiler ile tepkilere göre kurumların alacağı, üzerinde tam olarak çalışmamış hızlı kararların verebileceği zararlara değinilmiştir.

Erken yaşta okuma kültürünün geliştirilmesine, kütüphanelere ve bebek kütüphanelerinin önemine vurgu yapıldı:

Nihai amacımız toplumun tümünün yetkin birer edebiyat eleştirmeni haline gelmesi değil elbette. Bu alanda yapılan çalışmalar, mümkün olduğunca özgün ve özgür düşünebilen, sorun çözebilen, dayanışmanın önemini farkında olan bir nesil yaratmaya yardımcı olmaktadır.

Gelişim, bireylerin yaşam süreleri boyunca büyüdüğü ve değiştiği bir yol olarak kabul edilir. Bu değişim fiziksel, motor, bilişsel, dil, sosyal ve duygusal olmak üzere birçok alanda gerçekleşir. Bu süreçte, deneyim ve çevresel faktörler gelişimi etkileyen en önemli faktörler arasındadır. Bebek büyürken aynı zamanda çevresini gözlemleyen, tanımaya çalışan, uyum çabaları içinde olan ve keşfedendir. Bu tanımayı, uyumu, keşfi gerçekleştirirken erken dönemde onlara uygun çevre koşullarını sağlamak çok önemlidir.

Uyarıcı zengin bir çevre, üç yaşından küçük çocukların dil gelişimlerini ve daha sonraki okuma-yazma becerilerinin gelişiminde öğrenmeye önemli bir katkı sunmaktadır. Aynı zamanda yapılan bazı çalışmalar, çocukların üç yaşından önce edindikleri dil becerilerinin ilerleyen zamanda dil becerilerinin gelişimini etkilediğini öngörmüştür. Ayrıca, çocukların erken yaşta dil becerilerini kazanmalarının, ilerleyen zamanda akademik başarılarını da olumlu yönde etkilediği bulunmuştur. Bu yüzden kütüphaneler, bebeklikten itibaren çocukların gelişimini destekleyerek, çeşitli fırsatlar sunar. Bebeğin kendi akranlarıyla birlikte olduğu bir sosyal bir ortama girmesi hem deneyimlerini geliştirmesi hem sosyalleşmesi hem de dil gelişimi açısından önemlidir. Kütüphaneler, çocukların ihtiyaçlarını karşılamak ve fırsat eşitliği sağlamak açısından çeşitli program ve materyallerle hizmet sağlayan mekânlardır (Kennedy, 1994 Niklas; Cohrssen ve Tayler, 2016; Rosenquest, 2002).

Bebek Kütüphanesinde bebeklerin aktif katılımının ve devamlılığının sağlanabilmesi için bir eğitim modeli geliştirilmiştir. Bu eğitim modeli, ailelerin aktif bir şekilde katılımını sağlayarak, bebeklerinin gelişimlerini destekleyici uygulamalar içermektedir. Bebeklerin gelişimlerini destekleyici etkinlikler haftalık programlar şeklinde çocuk gelişimi öğrencileri tarafından yapılmaktadır. Bu etkinlikler; duyu eğitimi, müzik, oyun, yaratıcı dans, yabancı dil eğitimi, öz bakım becerileri ve etkileşimli kitap okumadır. Ailelere, yaratıcı drama eğitimleri verilerek ebeveynlik becerileri geliştirilmektedir. Ayrıca, her bebeğin il halk kütüphanesinde kendine ait kayıtları oluşturulup bebeklerinin gelişimine uygun kitap alabilmeleri için rehberlik verilmektedir. Bebek Kütüphanesi projesi, Türkiye’de kütüphanelerde bebekleri ve ailelerin erken dönemde kitapla tanışmasını hedef alan ilk kapsamlı proje olma özelliğini taşımaktadır.

Kütüphane kullanımı, çocuk ve ilk gençlik edebiyatından ailelerin ve öğretmenlerin istifade edebilmesi için en kolay, en ekonomik yöntemlerden biridir. Genelde okuma kültürü, özelde çocuk edebiyatı üzerine, başlangıçta sınırlı bir çevreye hitap ediyormuş gibi görünen gönüllülük faaliyetleri, kütüphane buluşmaları ve etkinliklerin arz- talep buluştuğunda nasıl halka halka yayıldığına şahit oluruz.

Bu sebeple, her çocuğun mahallesinde, değilse kolaylıkla ulaşabileceği bir noktadaki “Merkez Kütüphane” yahut çocuk kütüphanesinden istifade edebilmesi, kitabın ve kütüphanelerin yaşam alanlarına dönüşüp şehrin içinde nefes alması gerekmektedir. Özellikle her yaş grubundan okur, engelliler ve dahi yaşlıların istifadesine uygun

biçimlendirilmiş mekanlar okuma faaliyetinin tüm toplumun fertleri tarafından paylaşılmasına ve ortak kültürün merkezine yerleşmesine sebep olacaktır.

Okumanın, çocuğun ve ailenin birlikte tecrübe ettiği ve paylaştığı bir faaliyete dönüşebilmesi için okul kütüphaneleri ve halk kütüphanelerinde ebeveyn katılımlı (gönüllü) etkinliklerin teşvik edilmesi gerekmektedir.

Çocukların edebiyatın farklı türleri ile buluşmasının önemi vurgulandı:

Bilimkurgu bilimle sanatın kesişim kümesidir. Akıl ve hayalin iş birliği, insanı şimdinin ve buradanın ötesine taşır. Bu edebi tür bize içinde yaşadığımız zamana ve zihniyete dışarıdan bakma fırsatı verir. 'Eğer şöyle olsaydı' diye başlayan ve alıştığımız gerçekliği alışmadığımız bir biçimde kurgulayan hikayeler, kanıksadığımız dünyanın başka türlü de olabileceğini/ kurulabileceğini gösterir.

Bu yüzden çocuk okurun esnek zihni bilimkurguya açıktır. Henüz yetişkinlerin alışkanlık ve ezberlerine teslim olmamış çocuklar başka dünyalara, zamanlara gidebilecek cesaret ve merak sahiptirler.

Bilimkurgu temalı eserlerin özellikle ailede ve eğitim kurumlarında çocuklara sevdirmesinin oldukça önemlidir. Çocuk okurun zihnini ve hayal gücünü besler, ona dünyayı yeniden başka bir şekilde tasarlama imkânı verir. Bunun yanında geleceğe dair uyarılarda bulunarak insanlığın engelleyebileceği felaket ve yıkımlara karşı yeni çözümler üretmeye teşvik eder. Bu anlamda bilimkurgu, çocukları pozitif ve sosyal bilimlere yönlendirici bir özellik taşır. Bilgin Adalı'nın Zaman Bisikleti serisinde bir baba ve iki kızına Anadolu'nun ilk çağlarına doğru gerçekleştirdikleri zaman yolculuğunda eşlik ederiz. Kahramanlarımızla birlikte ilk çağ insanların ilk teknik icatları nasıl geliştirdiklerine şahit oluruz. Zaman Bisikleti serisi, çocuk okurlarını tarih, antropoloji, arkeoloji gibi bilim dallarına yönlendiren meraklı bir bilimkurgu hikayesidir. Serinin ikinci kitabında bizi müthiş bir düşünce deneyi beklemektedir. Zaman yolculuğu hikayelerinden aşına olduğumuz "tarihin akışına müdahale etmeme" kuralı ihlal edilince heyecanlı bir alternatif tarih macerasına sürükleniriz. Kırık bir ayna parçasının bildiğimiz tarihi tamamen değiştirdiği kaos teorisi üzerine kurulu bir senaryo, kelebek etkisi temelli bir düşünce deneyidir bu. Okuru tarihin akışına dair sorgulamaya ve düşünmeye sevk eden Zaman Bisikleti, yeni sorulara kapı aralar. Bu düşünce deneyini bir şablon olarak kullanarak çocuklarla alternatif tarih temalı atölye çalışmaları yapmak mümkündür. Tarihte çok önemsiz gibi görünen bir nesnenin yokluğu üzerinden özgün senaryolar kurgulamaya yönlendirilebilir çocuklar. Mesela matematikte sıfır kullanılsaydı tarih nasıl değişirdi gibi.

Bilimkurgu yazarı Müfit Özdeş'in "Bilimkurgu elmaya dışarıdan bakan elma kurdudur." cümlesini esas alırsak Zaman Bisikleti'nin çocuklara elmaya dışarıdan bakma imkânı veren, çocuk edebiyatımızın nitelikli bilimkurgu eserlerinden biri olduğunu söyleyebiliriz.

Çocuk kitapları didaktik içeriklerle, yetişkinlerce birer ehlileştirme aracına dönüştürülerek çocuklar için dost değil muhafaza evriliyor. Okuma tercihlerine yönelik kendi kimliğini oluşturmasına fırsat verilmeyen, tek çeşit yemek ve tek çeşit baharata mahkûm edilen çocukların okuma alışkanlığı kazanmasını beklemek de güçleşiyor. Dahası, bu tekdüze okumaların çocukların gerçek dünyanın zorlukları karşısında direnç geliştirmelerini engellemektedir.

Bu doğrultuda, sorun odaklı çocuk edebiyatı eserleri ve çok kültürlü okumaların eğitim-öğretime dahil edilmesi de oldukça önemli bir adım olacaktır. Eleştirel okuma becerisini geliştirici içerikte okuma ve yazma dersleri bunun için birer araç olabilir. Mekân-hikâye ilişkisi ve hatta mekân-insan ilişkisi kurmakta güçlük çeken, tasavvuru zayıf dijital çağ

çocuklarının çeşme, Arnavut kaldırımı, çınar ağacı gibi çevreye dair basit nesnelere ve kavramlarla tanışacakları kitaplı gezilerin de okuma ve yorumlama becerisine katkısı olacaktır.

ÖNERİLER

Kurumlara ve Kurumsal İşbirliğine Yönelik Öneriler

- Ülkenin bütün kurumlarının *kitabın iyileştirici, oyunun özgürleştirici gücünün* farkında olarak çocuğa yönelik sosyal politikalar geliştirmesi gerekmektedir.
- Kitabın eğitimdeki fırsat eşitliğini sağlayacak en önemli araçlardan birisi olması nedeniyle tüm çocuklara doğduğu andan kitap desteğinin sağlanması ve bebeklikten itibaren kitaba ulaşabilmesinin kolaylaştırılması hem toplumsal barış hem de toplumun eğitimi açısından çok önemlidir.
- Çocuk hakları kültürü ve gelişme hakları kültürü oluşturulmalıdır. Bu kapsamda, politikalar belirlenmeli ve tüm paydaşlar tarafından iş birliği içinde bu politikalar uygulanmalıdır.
- Ülkenin bütün bireylerini kuşatacak bir okuma kültürü programı geliştirilmeli ve hayata geçirilmelidir.
- Bu programa destek amacıyla çocuk kültürü araştırmaları merkezi, çocuk ve medya üretimi ar-ge merkezi, çocuk ve ilk gençlik edebiyatı konseyi oluşturulmalıdır.
- Okuma kültürü ve okur davranışları araştırmaları güncellenerek sürekli ve periyodik hale getirilmelidir.
- Kamu kurumlarının çocukların yaş gruplarına göre gelişimsel özelliklerine uygun kitapların listelenmesine yönelik çalışmalarını, tüm ilgili paydaşlarla işbirliği içinde bilimsel temeli oluşturulmuş şekilde ve bir içerik denetimi mekanizmasına evrilmeyecek bir düzlemde yürütmesi gerekmektedir.
- Bebek kütüphaneleri ve çocuk kütüphanelerinin sayısı ivedilikle artırılmalıdır.
- Halk kütüphanelerindeki çocuk kitapları koleksiyonları zenginleştirilmeli ve güncellenmelidir.
- Halk kütüphanelerinde çocuk koleksiyonlarının oluşturulmasına yönelik kriterler oluşturulmalı ve bir yönerge hazırlanmalıdır.
- Akademik olarak lisansüstü düzeyde bir eğitim programı oluşturulmalıdır.
- Çocuk edebiyatı eleştirisinin yer aldığı mecraların sayısı arttırılmalıdır.
- Çocuk edebiyatı yayıncılığı alanında illüstrasyon oldukça önemli bir noktaya gelmiştir. İllüstratörlerin bu alanda verimliliklerini artıracak çalışmalar -akademik çalışmalar, workshoplar, vb- yapılmalıdır.
- Türkçeden yabancı dile çevrilen çocuk kitaplarına ilişkin verilerin tutulduğu bir veri tabanı çalışması yapılmalıdır.
- Çocuk edebiyatının ana işlevlerinden birisi çocuğun ana dil becerini geliştirmesidir. Sıfır yaşından itibaren çocuğun muhatap olduğu bütün metinler Türkçenin farklı anlatım biçimlerinin kullanımını çocuğa sezdirecek, metaforik kullanımların fark ettirecek zenginlikte olmalıdır. Bu sebeple de bu alanda eser kaleme alacak yazar adaylarına yönelik farklı eğitim programları hazırlanmalıdır.
- Eleştirel okuma becerisinin müfredata çok erken dönemde temel mantık ve felsefe dersleriyle eklenmesi yararlı olacaktır.
- Öğretmenlere yönelik çocuk edebiyatının işlevine dair geniş bir eğitim programı başlatılmalıdır.
- Çocuk edebiyatının önemini vurgulamak amacıyla eser üreten sanatçılara ödül verilerek toplumda bir farkındalık oluşturulmalıdır.
- Mizah, çizgi roman ve bilimkurgunun edebiyatın çok özel bir alanı olduğu ve bunun farkındalığının topluma yaygınlaştırılması gerekmektedir.
- Hassasiyet gerektiren bu alanda uzmanların (editör, yayıncı, yazar ve çizer vb.) alanın uzmanlık bilgisine sahip ve yeterli donanımda olması için STK'larla üniversiteler iş birliği içinde eğitim programları geliştirmelidir.

Ailelere Yönelik Öneriler

- Aileler çocuklarına okutacakları kitapları seçerken kendi çocuklarının gelişimsel farklılıklarını, ilgi alanlarını ve farklılaşan ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmalıdır.
- Çocuklara kitap okuma alışkanlığının kazandırılmasında ebeveynlerin rol model olması önemli olduğundan bu farkındalığın geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- Çocuk kitaplarının aile ve eğitim ortamında kullanımında kitap sayısından çok kitabın içeriğinin çocuğa ulaşması önemsenmelidir.
- Aileler, 0-6 yaş döneminde çocuklarının kitap okuma becerilerinin geliştirebilecekleri drama yöntemi, etkileşimli kitap okuma gibi farklı yöntemler konusunda farklı platformlarla -web sayfası, sosyal medya içerikleri, tv reklamları vb- desteklenmelidir.

Okullara ve Öğretmenlere Yönelik Öneriler

- Okul ortamında okunacak kitap seçiminde kendi ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda öğrencilere ve öğretmenlere de inisiyatif tanınmalıdır.
- Okuma alışkanlığı sadece edebiyat dersi ile sınırlı kalmamalıdır. Bu çerçevede okuma listelerinde yer alan kitaplar edebiyat dışındaki derslerle de ilgili olmalıdır.
- Öğretmenlerin nitelikli kitap seçiminde donanımlı olması, etkili bir okuma yapması ve çocuğu yönlendirici olması gerekmektedir. Çocuk edebiyatının işlevi ve müfredatla ilişkilendirilmesi konusunda öğretmenlere yönelik program hazırlanmalı ve düzenli bir şekilde öğretmenler bu konuda beslenmelidir.
- Örgün eğitimde çocuk ve yazar buluşmasına yönelik etkinliklerin artırılması gerekmektedir. Bu tür etkinlikler için okul ve kütüphane ortamlarından faydalanılmalıdır.
- Okuma kültürünü besleyecek en önemli etkenlerden birisi yazma becerisinin geliştirilmesidir. Bu sebeple çocukların yazma becerilerini geliştirecek programlar düzenlenmelidir.

Yazar ve Yayıncılara Yönelik Konu Çeşitliliğinin Arttırılması Önerileri

- Yazarların ve editörlerin doğru, uygun bir anlatım dili ile anadil zevki ve zenginliğini çocuklara kazandırmak ilk öncelikleri olmalıdır.
- Çocuğun hayat ile entelektüel ilk ilişkisinin resimli kitaplar aracılığıyla kurulduğu göz önünde bulundurularak kitaplarda kullanılan resim ve illüstrasyonların titizlikle üretilmesi ve seçilmesi gerekmektedir.
- Çocukların erken yaşlarda ses, şiir ve ritim duygusunu destekleyebilecek metinlerin sayısı arttırılmalıdır.
- Çocuk kitaplarında konu çeşitliliği çok önemlidir. Öğretmenler ve ebeveynler bu konuda bilinçlendirilirken editörlerin ve yazarların da bu konu çeşitliliği içerisinde kitap üretmesi desteklenmelidir:
 - Güvenli davranış içeren kitaplar: Hayır deme, sınırlar, özel bölge, mahremiyet eğitimi vb.
 - Ölüm, korku, engellilik, farklılıklara ve çok kültürlülüğe saygı gibi konular
 - Çocukların yaşayabilecekleri travmalara yönelik önleyici ve güçlendirici kitaplar
 - Sanat, spor gibi alanlardaki temalar
 - Temel ruhsal ihtiyaçları karşılayacak sevme-sevilme, öğrenme, başarma, oyun ve değişiklik, bir grubun üyesi olma, güven, saygı duyulma vb. konular
 - Biyografi, bilimsel çalışmalar, tarih, sosyoloji gibi alanlar

